Urokse

Fra Wikipedia, den frie encyklopædi

Uroksen (*Bos primigenius*) er en uddød okseart, der er stamformen til tamkvæget. Ifølge Oslos naturhistoriske museum opstod uroksen i Indien i Ældste stenalder for omkring 2 millioner år siden. Fra Indien vandrede den for 250.000 år siden over Mellemøsten til Europa.[2]

Uroksen var et vigtigt byttedyr for fortidens mennesker og er afbildet på farvestrålende hulemalerier i Lascaux-hulerne og Livernon i Frankrig. Det tidligste billede af mennesker i Danmark er en tegning ridset ind i en urokseknogle. Knoglen, der er fundet i en mose ved Jystrup nær Ringsted, er ca. 10.000 år gammel.

Den sidste urokse blev dræbt i Jaktorów-skoven i Polen i 1627.

Indholdsfortegnelse

Udseende

Danmark

- Uroksen fra Vig
- Prejlerup-uroksen
- Andre

Lignende racer

Kulturel indflydelse

Se også

Referencer

Eksterne henvisninger

Udseende

Ud fra hulemalerierne ved vi, at tyrenes pels var sortbrun med en lysere stribe ned langs ryggen, og køerne var rødbrune. Ud fra bevarede skeletter ved vi, at uroksen var muskuløs, langbenet og stor – større end vores tamkvæg. Tyrene var mellem 165 og 185 cm høje, mens køerne var noget mindre – mellem 140 og 150 cm. Hornene var lange, tykke og fremadbuede.

Danmark

Urokse

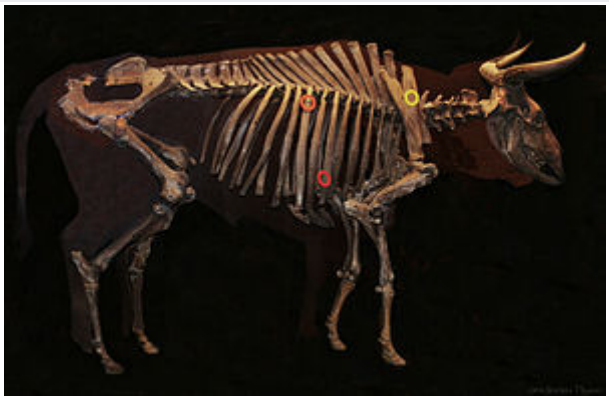

Uroksen fra Vig

Bevaringsstatus

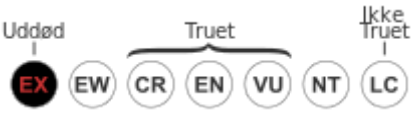

Uddød (IUCN 3.1)[1]

Videnskabelig klassifikation	
Rige	Animalia (Dyr)
Række	Chordata (Chordater)
Klasse	Mammalia (Pattedyr)
Orden	Artiodactyla (Parrettåede hovdyr)
Familie	Bovidae (Skedehornede)
Slægt	*Bos*
Art	*B. primigenius*

Videnskabeligt artsnavn

Bos primigenius

(Bojanus 1827)

Kort

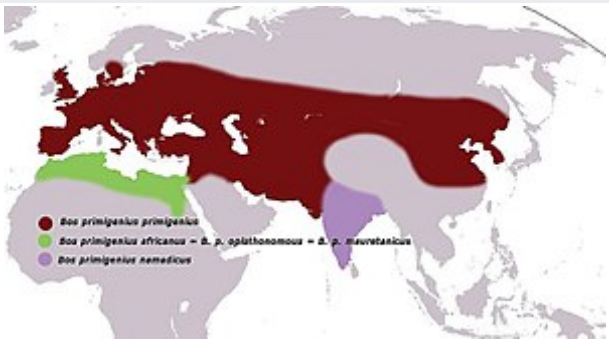

Uroksens tidligere udbredelse

I Danmark findes to komplette urokseskeletter, fundet i Odsherred.

Hjælp til læsning af taksobokse

Uroksen fra Vig

Uddybende artikel: Uroksen fra Vig

Uroksen fra Vig blev fundet i 1904 i en have ved Uroksevej 1, Jyderup, 4560 Vig (55.831272°N 11.545727°Ø). Det er nu udstillet på Nationalmuseet og pollendateret til at være fra omkring 7.500 f.Kr. I dens skelet sidder to pilespidser kilet fast.

Urokselignende tyr fra Lille Vildmose

Prejlerup-uroksen

Prejlerup-uroksen blev fundet i 1983 få kilometer fra, hvor uroksen fra Vig dukkede op. Den er nu udstillet på Zoologisk Museum i København og C14-dateret til at være fra ca. 6.400 f.Kr. Dermed hører begge urokser arkæologisk til i Maglemosekulturen, men uroksen har været i Jylland helt op til jernalderen for 2500 år siden.

Andre

Desuden er et næsten komplet skelet fra Veddelev udstillet på Roskilde Museum.[3] Der er flere andre fund af dele af urokser. Et kranium kunne ses på Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm, og yderligere et næsten komplet skelet fra Elmely opbevares på Zoologisk Museum.

Lignende racer

Heckkvæget er tæt på at ligne uroksen. Det opstod i 1920'erne, da to tyske brødre, Heinz og Lutz Heck, startede arbejdet med at genskabe uroksen ud fra eksisterende tamkvæg. Karakteristisk for Heckkvæget er lange horn, men racen er også meget hårdfør og har en god vinterpels. Til gengæld er dyrene lidt for små i forhold til den oprindelige urokse. Deres højde ligger kun på 142 cm for tyre og 130 cm for køerne. Heckkvæget krydses derfor med andre racer for at komme endnu tættere på.

Tyr fra Lille Vildmose

Lørdag d. 20. december 2003 blev der sat en flok "urokser" ud i den nyoprettede naturpark Lille Vildmose. Det er hensigten med kvæget i Lille Vildmose at udføre naturpleje i hele området og samtidig ved tilbageavl i europæisk regi at skabe en kvægrace, der ligger så tæt som muligt på den oprindelige urokse, både i udseende, fysiologi og adfærd.

I Lille Vildmose findes fem køer af racen heckkvæg, en enkelt ko af racen heckkvæg/Sayaguesa, en førertyr af racen Chianina/Heckkvæg og en ungtyr af racen Heckkvæg/Lidia.[4] Heckkvæg kan også ses i "Uroksernes dal" i Sagnlandet Lejre.[5]

Chianina har den rigtige størrelse, og der er også kønsforskelle i størrelsen som hos uroksen. Sayaguesa ligger tæt på uroksen i kropsform. Farvetegning og formen på hornene og Lidia-racen er god. Størrelses- og farveforskellen på de to køn er den samme hos uroksen.

Kulturel indflydelse

I runealfabetet optræder uroksen, da den giver ophav til runen Ur, der har lydværdien u eller v og betydningen "oprindelig", "utæmmet", "vild okse" eller "urokse".[6][7]

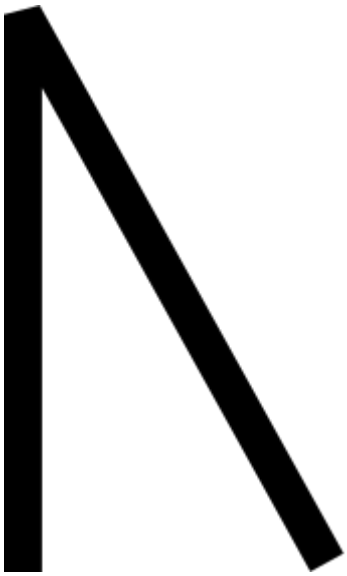

Ur-runen

Se også

- Europæisk bison, den sidste nulevende ægte vildokse-art i Europa.

Referencer

1. Tikhonov, A (2008), Bos primigenius (https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2008.RLTS.T136721A4332142.en). The IUCN Red List of Threatened Species 2008. Hentet 24. juni 2018.
2. Naturhistorisk museum (http://www.nhm.uio.no/besok-oss/utstillinger/tidligere%20faste%20utstillinger/fossiler/galleri/montre/m_bisonvegg.htm). Oslo Universitet. Hentet 24. juni 2018.
3. Andersen, Ingrid Falktoft: Vejviser til Danmarks Oldtid, 1994, ISBN 87-89531-10-8, p. 292
4. Projekt Urokse - pilotprojekt fra Lille Vildmose Nationalpark (http://web.archive.org/web/20051028215321/http://www.nja.dk/NR/rdonlyres/ecwlmvg5bshiwvkk573oixwfdzty2cdygur226qyl2ydxxk2rjn3rz27kdsqapwukqtxy6q7axs4jb2ggzt3hrza5td/FolderUrokseprojekt.pdf) PDF-folder fra Nordjyllands Amt 2005
5. Urokser naturplejer på golfbanen (https://web.archive.org/web/20160825174406/https://smorumgolf.dk/klub/klubinfo/greenkeepere/naturpleje/). Smørum Golfklub. Arkiveret version fra august 2016.
6. Rune Alfabetet (http://jomsborg.eu/Pdf/Runealfabetet.pdf) fra Vikingegruppen Jumne (http://www.jomsborg.eu/). Hentet 24. juni 2018.
7. Runer - Nordisk mytologi og forudsigelser (http://dk.wengo.com/blog/astrologi/1556-runer-nordisk-mytologi-og-forudsigelser)

Eksterne henvisninger

- Odsherreds museum - urokserne (http://www.vestmuseum.dk/Viden/Odsherreds_historie/Oldtid/Urokserne.aspx)
- Natur og miljø. Nordjyllands Amt (http://www.nja.dk/Serviceomraader/NaturOgMiljoe/Natur/Lille Vildmose/ProjektUrokse.htm) (arkiv (http://archive.is/enAqh))
- Projekt Urokse - pilotprojekt fra Lille Vildmose Nationalpark (PDF-folder fra Nordjyllands Amt 2005) (http://web.archive.org/web/20051028215321/http://www.nja.dk/NR/rdonlyres/ecwlmvg5bshiwvkk573oixwfdzty2cdygur226qyl2ydxxk2rjn3rz27kdsqapwukqtxy6q7axs4jb2ggzt3hrza5td/FolderUrokseprojekt.pdf)
- eldre futhark, Arild Hauges runer (http://www.arild-hauge.com/runics.htm)
- Uroksen fra Vig på Nationalmuseets hjemmeside (http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/jaegerstenalderen-indtil-4000-fkr/uroksen-fra-vig/)

Hentet fra "https://da.wikipedia.org/w/index.php?title=Urokse&oldid=10220301"

Denne side blev senest ændret den 23. januar 2020 kl. 15:36.

Tekst er tilgængelig under Creative Commons Navngivelse/Del på samme vilkår 3.0; yderligere betingelser kan være gældende. Se brugsbetingelserne for flere oplysninger.